

travelbook

Góry Świętokrzyskie

Kielce i Sandomierz

Bezdroża

mistrzowska **ERGO**
ochrona **HESTIA**
#

Autor przewodnika: Krzysztof Bzowski

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Barbara Gąsiorowska

Korekta: Bartosz Szpojda GRAFOMAN

Opracowanie kartograficzne: Magdalena Krocak

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Skład i fotoedycja: Sabina Binek

Okładka: materiały na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?begsk1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-283-5170-7

Copyright © Helion, 2019

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubią to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	15
PRZYGOTOWANIE DO PODRÓŻY I DOJAZD	16
Wybór czasu podróży	16
Dojazd i transport publiczny	16
NA MIEJSCU	20
Informacja turystyczna	20
Noclegi	20
Gastronomia i wyżywienie	22
Aktywny wypoczynek	22
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	25
KRAJOZNAWCZE ABC	26
Zakres przewodnika	26
Położenie	26
Ukształtowanie powierzchni, geologia	27
FLORA I FAUNA, OCHRONA PRZYRODY	30
WYDARZENIA KULTURALNE I TURYSTYCZNE	33
KIELCE	37
Historia	41
Warto zobaczyć	44
Wokół wzgórza zamkowego	45
Spacer śródmiejski	50
Kadzielnia	55
Grzbietem Karczówki	57
Na szczyt Telegrafu – Pasma Postłowicko-Dymińskie	59
Inne atrakcje	60

WOKÓŁ ŁYSOGÓR	63
U STÓP ŁYSICY – ŚWIĘTA KATARZYNA I OKOLICE	65
Warto zobaczyć	66
Łysica	67
Krajno-Zagórze	68
Ciekoty i Przełom Lubrzanki	71
▶ Świętokrzyski Park Narodowy	74
BODZENTYN I OKOLICE	76
Historia	76
Warto zobaczyć	77
Pasma Klonowskie	81
Kamień Michnowski i Michniów	81
Tarczek i Świętomarz	84
POD ŚWIĘTYM KRZYŻEM – NOWA SŁUPIA I OKOLICE	85
Nowa Słupia	85
Warto zobaczyć	86
Święty Krzyż	89
Huta Szklana	93
Pasma Jeleniowskie	94
Chełmowa Góra	95
Grzegorzowice i rezerwat Wąwóz w Skałach	95
PO POŁUDNIOWEJ STRONIE ŁYSOGÓR	97
Łągów i okolice	97
Kakonin	98
Pasma Cisowskie i Orłowińskie	99
SANDOMIERZ I WYŻYNA SANDOMIERSKA	101
SANDOMIERZ	103
Historia	103
Warto zobaczyć	108
Rynek i spacer do Bramy Opatowskiej	108
Z Rynku do zamku	112
Na Wzgórze Staromiejskie	115
Okolice Sandomierza	120
W dół Wisły do Zawichostu	120
▶ Kuchnia regionalna	122

W DOLINIE KOPRZYWIANKI	124
Koprzywnica	124
Klimontów	126
Ujazd	128
OPATÓW I OKOLICE	131
Historia	131
Warto zobaczyć	133
Okolice Opatowa	138
W DOLINIE KAMIENNEJ	139
SKARŻYSKO-KAMIENNA I OKOLICE	140
Warto zobaczyć	141
Przez Lasy Suchedniowskie	143
Wzgórza Niekłańsko-Bliżyńskie	144
WĄCHOCK	147
Warto zobaczyć	147
Okolice Wąchocka	150
STARACHOWICE I OKOLICE	152
Warto zobaczyć	152
Rezerwat Skały pod Adamowem	155
Brody	155
Krynki i rezerwat Skały w Krynkach	156
OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI I OKOLICE	157
Warto zobaczyć	157
Szewna	158
Nietulisko Fabryczne	159
Bodzechów	159
Ćmielów	159
Rezerwat Krzemionki Opatowskie	161
BAŁTÓW	162
Warto zobaczyć	162
ZACHODNIA CZĘŚĆ GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH	165
CHĘCINY	167
Historia	168
Warto zobaczyć	169
Stare miasto	169
Góra Zamkowa	172

OKOLICE CHĘCIN	177
Jaskinia Raj	177
Góry Zelejowa i Żakowa	178
Miedzianka	181
Podzamcze k. Chęcín	184
Starochęciny	185
Tokarnia	185
W CIENIU WIELKIEGO DĘBU	187
Zachemie	187
Zagnańsk	189
Samsonów	190
Tumlin	192
Bobrza	192
▶ Green Velo w Górach Świętokrzyskich	194
PASMO OBLĘGORSKIE I ZACHODNIE OKOLICE KIELC	196
Oblęgorek	196
Perzowa góra	197
Piekoszów	199
NAD WIERNĄ RZEKĄ	201
Małogoszcz	201
Góra Czubatka i rezerwat „Milechowy”	203
Bolmin	204
INDEKS	205
O AUTORZE	207

Spis ramek

Góry Świętokrzyskie w Internecie_	17	Sołtys z Wąchocka _____	147
Kalendarium historyczne _____	34	Staropolskie Zagłębie	
Kielce _____	42	Przemysłowe _____	153
„Pomnik Quo Vadisa” _____	50	Republika Ostrowiecka _____	157
Niezwykłe samородki _____	57	Szlakiem Witolda Gombrowicza_	160
Huta w Białogonie _____	59	Chęciński Żydzi _____	170
Łysica wyższa niż dotąd sądzono?_	68	Narodziny szlacheckiego	
Gołoborze _____	70	parlamentaryzmu _____	174
Ślady diabelskich pazurów _____	72	Skąd przybyła do Warszawy	
Z Wawelu do Bodzentyna _____	79	Kolumna Zygmunta? _____	178
Świętokrzyski Pielgrzym _____	87	Marmur chęciński _____	180
Legenda o św. Emeryku _____	90	Legioniści u Sienkiewicza _____	197
Wąwóz Prągowiec _____	98	Dwie bitwy _____	201

Legenda

Świątynia rzymskokatolicka, zbór protestancki	Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
Cerkiew prawosławna, unicka	Kemping
Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską	Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską	Kawiarnia, cukiernia
Świecki obiekt zabytkowy	Winiarnia, enoteka
Twierdza, zamek	Pub
Pomnik, fontanna, mała architektura	Supermarket, sklep, targ, bazar
Ruina trwała, obiekt archeologiczny	Kawiarnia internetowa, strefa Wi-Fi
Muzeum, galeria	Poczta
Inna atrakcja	Ośrodek zdrowia, szpital
Atrakcja przyrodnicza	Apteka
Atrakcyjny obiekt przyrody nieożywionej	Policja
Punkt informacji turystycznej	Teatr
Dworzec kolejowy	Punkt widokowy
Dworzec autobusowy	Inny obiekt (sklep, biuro, kasa itp.)
Stacja metra	Plaża
Lotnisko	Kąpielisko, basen
	Przystań promowa, port

Kup książkę

Poleć książkę

Atrakcje Gór Świętokrzyskich

SPACEREM PRZEZ KIELCE

Pałac Biskupów Krakowskich i katedra

Dwie najcenniejsze zabytkowe budowle miasta, wzniesione dzięki władającym Kielcami przez kilka wieków biskupom krakowskim, stoją na Wzgórzu Zamkowym. Pałac jest arcydziełem baroku, zaś historia katedry sięga średniowiecza i początków Kielc.

Klasztor na Karczówce

Malowniczo położony zespół klasztorny jest jednym z symboli miasta. Niedgdy należał do bernardynów, którzy zostali pozbawieni tutejszych dóbr za udzielenie pomocy powstańcom styczniowym. Obecnie mieszkają w nim pallotyni. W kościele klasztornym przechowywana jest niezwykła rzeźba św. Barbary, wykonana z galeny.

Muzeum Zabawek i Zabawy

Największa w Polsce kolekcja tego typu to gratka przede wszystkim dla najmłodszych turystów, ale nie tylko. Starszych zainteresuje choćby najstarsza woskowa lalka z XVIII w.

Centrum Geoedukacji

Placówka muzealna i edukacyjna znajdująca się w interesującym rezerwacie geologicznym Wietrznia stanowi część Geoparku Kielce. Można w niej obejrzeć niezwykłą ekspozycję, prezentującą pradzieje przyrody świętokrzyskiej, oraz wybrać się specjalną kapsułą w wirtualną podróż pod skorupę Ziemi.

Kup książkę

Poleć książkę

PRZEZ ZIEMIĘ SANDOMIERSKĄ

Sandomierska starówka

Sandomierz to jedno z najpiękniejszych polskich miast. Choć obecnie wielu turystów poszukuje tu przede wszystkim plenerów filmowych z popularnego serialu *Ojciec Mateusz* o księdzu-detektywie, odwiedzając stolicę dawnego księstwa i województwa, warto zwrócić uwagę na tutejsze zabytki: gotycką katedrę, romański kościół Dominikanów, renesansowy ratusz i wiele innych.

Opactwo Cystersów w Koprzywnicy

Jeden z dwóch klasztorów Cystersów na tych terenach. Choć nie zachował się w tak doskonałym stanie, jak klasztor w Wąchocku nad Kamienną, także i tu można podziwiać XIII-wieczny kościół i romańską część budynku klasztornego.

Kościół Klimontowa

Oglądając monumentalną barokową kolegiatę nakrytą wielką kopułą oraz renesansowy zespół klasztorny, zbudowany niegdyś dla zakonu dominikanów, trudno uwierzyć, że tak wielkie świątynie stoją w miejscowości, która dziś nie ma nawet statusu miasta. Są one wyrazem ambicji możnego rodu Ossolińskich, właścicieli położonego nieopodal zamku Krzyżtopór w Ujeździe.

Kolegiata w Opatowie

Romańska bazylika, górująca nad podłużnym opatowskim rynkiem, jest świadkiem wielowiekowej historii miasta. Najcenniejszymi zabytkami świątyni są renesansowe nagrobki, wśród nich słynny *Lament Opatowski*, arcydzieło rzeźbiarskie tokańskich mistrzów renesansu.

Kup książkę

Poleć książkę

ZAMKI I PAŁACE

Zamek Królewski w Chęcinach

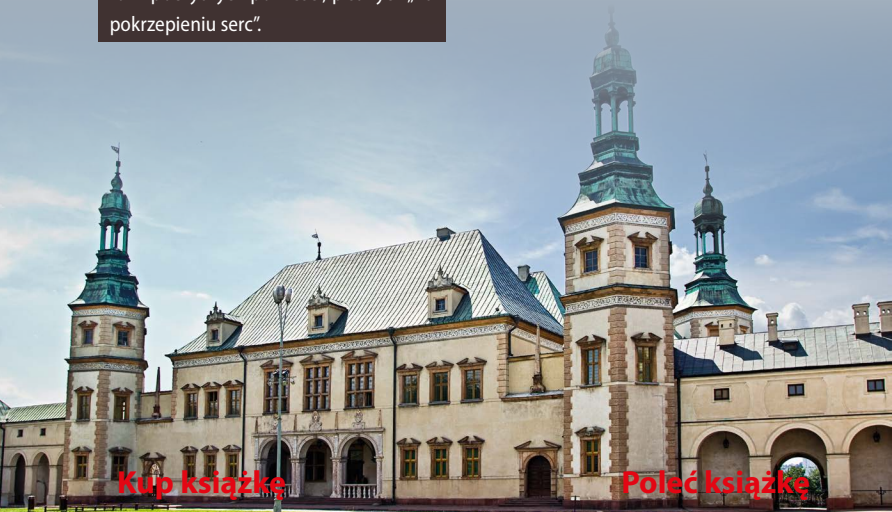
Majestatyczne ruiny średniowiecznej fortecy, górujące nad starym miasteczkiem, są widoczne z odległości wielu kilometrów. Na najwyższej baszcie znajduje się punkt widokowy, z którego można podziwiać rozległą panoramę okolicy.

Pałacyk w Oblęgorku

Kameralny, urokliwy dworek, ofiarowany Henrykowi Sienkiewiczowi w darze od narodu polskiego. Dziś mieści się tu muzeum poświęcone sławnemu nobliście i autorowi poczytnych powieści, pisanych „ku pokrzepieniu serc”.

Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach

Jedna z najpiękniejszych rezydencji pałacowych w Polsce jest bezcennym zabytkiem wczesnego baroku. Obecnie obiekt należy do Muzeum Narodowego w Kielcach. We wnętrzach zobaczymy nie tylko oryginalne, XVII-wieczne wyposażenie, ale też znakomitą kolekcję malarstwa polskiego i obcego.

Kup książkę

Poleć książkę

Zamek Krzyżtopór w Ujeździe

Monumentalne ruiny wspaniałej, barokowej rezydencji, imponującej niegdyś rozmachem i legendarnym bogactwem jej fundatora, magnata Krzysztofa Ossolińskiego.

Zamek Królewski w Sandomierzu

Większa część zamku, wzniesionego z rozkazu króla Kazimierza Wielkiego, została wysadzona w powietrze przez Szwedów podczas potopu. W jedyнным zachowanym do dziś skrzydle swoją siedzibę ma Muzeum Okręgowe.

Kup książkę

Poleć książkę

Przygotowanie do podróży i dojazd

WYBÓR CZASU PODRÓŻY

W Góry Świętokrzyskie można się wybrać przez cały rok, jednak – ze względu na wiele atrakcji przyrodniczych – najlepiej zwiedzać region wówczas, gdy przyjemnie jest wyruszyć na wycieczkę. Pełna uroku jest zwłaszcza wiosna, trzeba jednak pamiętać, że maj i czerwiec to okres wycieczek szkolnych, w związku z czym ruch turystyczny może być wówczas większy niż w czasie letnich wakacji. Warto zatem rozważyć przyjazd w Góry Świętokrzyskie jesienią, kiedy turystów jest zdecydowanie mniej, nawet gdy liście opadną z drzew, a w kotlinach snują się mgły. Kiedy sypnie śniegiem, a zimowy krajobraz gór staje się urzekający, ruszają stacje narciarskie – choć niewielkie, to ich kameralny klimat i łatwe trasy przyciągają narciarzy. Warto też zwiedzić miasta i miasteczka regionu, z interesującymi zabytkami, ekspozycjami muzealnymi i wieloma innymi atrakcjami.

▼ Widok ze szczytu Miedzianka

Nim zaplanujemy podróż, zwróćmy uwagę na kalendarium ciekawych wydarzeń w regionie (zob. s. 33). W ten sposób możemy trafić na ciekawą imprezę – lub też odwrotnie, uniknąć tłumów w miejscu, które poza terminem popularnego wydarzenia jest ciche i spokojne.

DOJAZD I TRANSPORT PUBLICZNY

Góry Świętokrzyskie i okolice Sandomierza są łatwo dostępne dla podróżujących własnym samochodem dzięki liczным drogom krajowym i wojewódzkim oraz gęstej sieci dróg lokalnych.

Najważniejszą osią komunikacyjną regionu jest droga ekspresowa S7, która prowadzi od strony Krakowa obwodnicą Chęciny i Kielc, a następnie przez Skarżysko-Kamienną w kierunku Radomia i Warszawy. W Kielcach droga ta krzyżuje się z innymi

Kup książkę

Poleć książkę

Góry Świętokrzyskie w Internecie

- ◆ www.swietokrzyskie.pro – oficjalna strona Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, z której można pobrać aktualne broszury, informatory i tematyczne przewodniki po całym regionie (w zakładce „województwo/nasze wydawnictwa”).
- ◆ <http://swietokrzyskie.travel> – strona Regionalnego Centrum Informacji Turystycznej w Kielcach, najważniejszy portal turystyczny z informacjami praktycznymi i krajoznawczymi.
- ◆ www.swietokrzyskakuzniasmakow.pl – strona poświęcona kuchni regionalnej oraz tematycznemu szlakowi kulinarnemu „Świętokrzyska Kuźnia Smaków”.
- ◆ <http://szlakarcheogeo.pl> – kolejny szlak tematyczny województwa świętokrzyskiego, tym razem poświęcony atrakcjom archeologicznym i geologicznym.
- ◆ <http://swietokrzyskie.pl> – portal informacyjny regionu z dużą ilością informacji praktycznych dla zwiedzających województwo.
- ◆ www.goryswietokrzyskienoclegi.pl – szczegółowa baza noclegowa dziesięciu gmin położonych wokół Łysogór, w centralnej części Gór Świętokrzyskich.
- ◆ www.swietokrzyskipn.org.pl – oficjalna strona Świętokrzyskiego Parku Narodowego, zawierająca informacje o Parku, praktyczne porady, aktualności na temat zamknięcia szlaków, opłat za wstęp itp.
- ◆ www.przyrodaswietokrzyska.pl – strona dokumentująca siedliska przyrodnicze i występujące na nich gatunki roślin i zwierząt, prowadzona z inicjatywy Towarzystwa Badań i Ochrony Przyrody w Kielcach.
- ◆ <http://swietokrzyskie.net.pl> – internetowy informator turystyczny, przede wszystkim z obszerną bazą ofert noclegowych z gospodarstw agroturystycznych i kwater prywatnych.
- ◆ <http://narty-swietokrzyskie.pl> – portal informacyjny sześciu najpopularniejszych stacji narciarskich w Górach Świętokrzyskich.

Kup książkę

Poleć książkę

Kielce

Największe miasto Gór Świętokrzyskich i stolica województwa świętokrzyskiego liczy prawie 200 tys. mieszkańców. W kameralnym śródmieściu, gdzie w uliczkach z jedno-, najwyżej dwupiętrowymi kamieniczkami kryje się wiele zabytków i ciekawych muzeów, zupełnie nie czujemy się jak w centrum dużego ośrodka miejskiego. Są tu prawdziwe perełki architektury i sztuki, wśród nich dawny Pałac Biskupów Krakowskich – siedziba Muzeum Narodowego czy

bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP. Ale Kielce to nie tylko klimatyczne stare uliczki w centrum: turysta znajdzie tu wiele innych atrakcji. Miasto chętnie reklamuje się jako jedyne w kraju o tak wielkim nagromadzeniu atrakcji geologicznych. Dawne wyrobiska kamieniołomów i kopalni to piękne krajobrazowo tereny rekreacyjne, które przyciągają nie tylko specjalistów, a tajniki geologii i prehistorii regionu przybliżają intrygujące ekspozycje muzealne.

▼ Panorama Kielc

Kup książkę

Poleć książkę

HISTORIA

Miasto nad rzeczką Silnicą – choć dziś jest stolicą województwa – przez wieki pozostawało w cieniu małych obecnie miasteczek: Chęciny i Bodzentyna. O początkach Kielc wiadomo tylko, że na terenie należącym dziś do miasta, na wzgórzu wokół obecnego kościoła św. Wojciecha, pod koniec XI w. istniała osada, być może targowa. Sama świątynia według tradycji miała powstać u schyłku XI stulecia, początkowo jako budowla drewniana. Na pewno wiadomo, że w tym czasie okoliczne ziemie przeszły we władanie biskupów krakowskich, którzy

otrzymali wokół Gór Świętokrzyskich rozległe majątki. Ich ośrodkiem stał się przede wszystkim Bodzentyn, ale drugim ważnym centrum tych dóbr były właśnie Kielce. Prawdopodobnie biskup krakowski Gedeon – znany jako fundator opactwa Cystersów w Wąchocku – nakazał wzniesienie pierwszego dworu biskupiego na dzisiejszym Wzgórzu Zamkowym, a obok, w miejscu obecnej katedry, ustanowił kolegiatę.

Osada, która rozwijała się między Wzgórzem Zamkowym a kościołem św. Wojciecha, w XIV w. korzystała z rozkwitu gospodarczego regionu, związanego z eksploatacją złóż kruszców. Choć głównym ośrodkiem górniczym były wówczas Chęciny, także w sąsiedztwie Kielc powstawały kuźnie i inne zakłady przetwarzające wydobywane w Górach Świętokrzyskich rudy miedzi, ołowiu i żelaza. To dzięki temu rozkwitowi możliwe było dokonanie lokacji Kielc – biskupi ośrodek otrzymał prawa miejskie najpewniej w 1364 r. Następne dwa wieki przyniosły dalszy rozwój gospodarczy nowemu miastu, choć nadal pozostawało ono w cieniu królewskich Chęcin, będąc jedynie ośrodkiem administracyjnym klucza dóbr biskupów krakowskich. Dopiero dzięki biskupowi Janowi Zadzikowi Kielce zyskały rangę głównej siedziby kościelnych dostojników w regionie. Ufundowany przez niego wspomniały, wczesnobarokowy pałac biskupi przejął rolę, którą wcześniej pełnił zamek w Bodzentynie.

Niestety, niedługo potem nastąpił kryzys. Potop szwedzki w 1655 r., po nim kolejne przemarsze wojsk – w tym własnych zbuntowanych oddziałów koronnych, domagających się zapłaty zaległego żołdu, okupujących Kielce w 1662 r., a później następujące po sobie epidemie i pożary sprawiły, że miasto podupadło. W 2. poł. XVII w. liczyło niewiele ponad pół tysiąca

Kup książkę

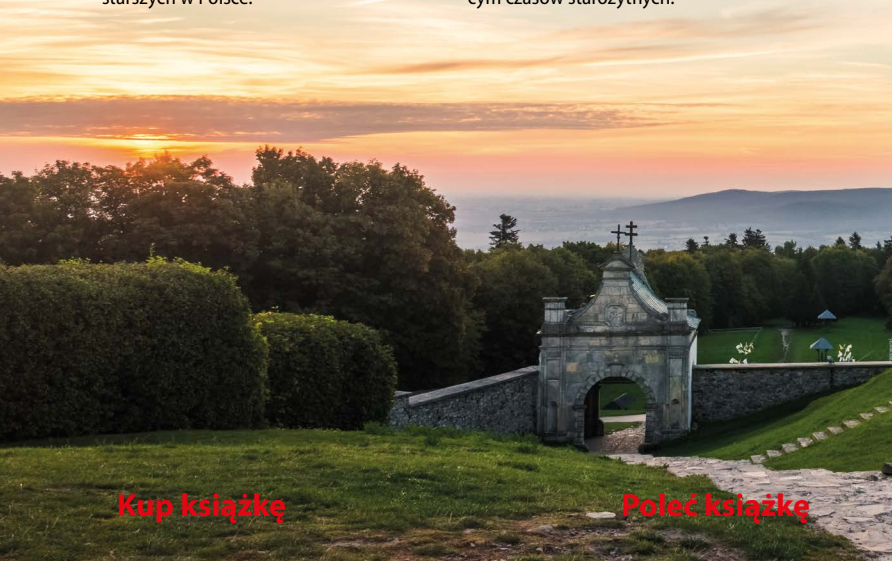
Poleć książkę

Wokół Łysogór

Łysogóry, najbardziej rozpoznawalne pasmo Gór Świętokrzyskich, mają dla regionu podwójnie symboliczne znaczenie. Po pierwsze, dzięki wysokościami względnie sięgającym 300 m stanowią najwyższe wzniesienia łańcucha. Znajdziemy tu również charakterystyczny element krajobrazu – słynne gołoborza, czyli połacie odsłoniętych, niczym nie porośniętych głazowisk, od których pochodzi nazwa całego pasma. Dziś co prawda tych „łysin”, na których zalegają rumowiska składające się z kamieni różnych rozmiarów, pozostało niewiele, jednak przed wiekami rozciągały się one na znacznej przestrzeni, kontrastując z ciemną zielenią borów jodłowych. Jodły stanowią główną część drzewostanu porastającego najwyższe partie Łysogór, dlatego też cały kompleks leśny został nazwany Puszcza Jodłową. Walory przyrodnicze tej części Gór Świętokrzyskich doceniono już w okresie międzywojennym. To wówczas powstał Świętokrzyski Park Narodowy, jeden z najstarszych w Polsce.

Drugim symbolem regionu, od którego pochodzi nazwa całego łańcucha górskiego, jest Święty Krzyż – tak nazywany jest popularnie szczyt Łysej Góry, znanej również jako Łysiec – a przede wszystkim znajdujące się pod jego szczytem sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego, będące częścią pobenedyktynskiego zespołu klasztornego, należącego obecnie do misjonarzy oblatów. Przez kilka wieków było to najważniejsze sanktuarium i miejsce pielgrzymek na ziemiach polskich. Dziś do klasztoru i na Łysą Górę przybywają również rzesze turystów.

Z Łysogórami sąsiadują niższe, lecz równie ciekawe pasma Gór Świętokrzyskich: Jeleniowskie – z interesującym gołoborzem, Klonowskie – z malowniczym miasteczkiem Bodzentyn, oraz Masłowskie, rozcięte przełomem rzeki Lubrzanki. Będąc w okolicy, można również zwiedzić wiele cennych zabytków, świadczących o bogatym dziedzictwie historycznym tych ziem, sięgającym czasów starożytnych.

U stóp Łysicy – Święta Katarzyna i okolice

Krańce Łysogór znaczą dwa klasztory – na wschodzie znany pobenedyktynski zespół klasztorny na Świętym Krzyżu, na zachodzie natomiast skromniejszy i mniej rozpoznawalny klasztor Benedyktynek z kościołem św. Katarzyny. Ten drugi, położony u stóp Łysicy, dał początek osadzie, która przyjęła nazwę Święta Katarzyna. Dziś to popularna miejscowość turystyczna, do której na pewno zawita każdy, kto chciałby zdobyć najwyższy wierzchołek Gór Świętokrzyskich.

Początki wsi są wg tradycji związane z rycerzem Wacławkiem, który zasłużył się w wojnach u boku króla Władysława

Jagięły, a w 1399 r. ufundował niewielką kaplicę św. Katarzyny w miejscu, gdzie wedle podań istniała pogańska świątynia. Wokół niej zaczęli się osiedlać pustelnicy, a z czasem także i inni mieszkańcy, którzy założyli na pustkowiu, wśród lasów Puszczy Jodłowej, niewielką osadę. Mieli oni służyć wędrowcom jako przewodnicy. Z czasem miejscowość rozrosła się jako część dóbr biskupów krakowskich, zarządzanych z niedalekiego Bodzentyna. Od końca XIX w. zaczęła pełnić rolę ośrodka turystycznego, a w 1910 r. powstało tu pierwsze schronisko turystyczne w Górach Świętokrzyskich.

▼ Klasztor na Świętym Krzyżu

Kup książkę

Poleć książkę

Świętokrzyski Park Narodowy

Świętokrzyski Park Narodowy był jednym z pierwszych, które utworzono w Polsce. Postulat objęcia ochroną rezerwatową cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów zgłaszano jeszcze przed I wojną światową. Udało się go zrealizować w dwudziestoleciu międzywojennym. W 1920 r. powstał rezerwat ścisły na Chełmowej Górze, a niedługo potem kolejne rezerваты na Łysej Górze i Łysicy oraz na Miejskiej Górze nad Bodzentynem. Park Narodowy, łączący istniejące rezerваты, oficjalnie powołano w 1950 r. W jego granicach znalazło się całe pasmo Łysogór, Chełmowa Góra, Miejska Góra oraz zalesione tereny szerokiej doliny, ciągnącej się między Łysicą a wschodnim krańcem Pasma Klonowskiego. Prawie pół wieku później park znacznie powiększono, włączając w jego obręb dużą część Pasma Klonowskiego, aż po Bukówkę, oraz duże kompleksy leśne w Dolinie Wilkowskiej i Dolinie Dębińskiej. Dzięki temu ŚPN obejmuje obecnie obszar 7626,5 ha, do tego dochodzi jeszcze prawie 21 tys. ha otuliny.

Trzon Świętokrzyskiego Parku Narodowego stanowią Łysogóry, główne i najwyższe pasmo Gór Świętokrzyskich, ciągnące się od górującej nad miejscowością Święta Katarzyna Łysicy po wznoszący się nad Nową Słupią Święty Krzyż (inaczej Łysą Górę). To obszar niezwykle cenny przyrodniczo. Grzbiet i zbocza Łysogór porastają wspaniałe lasy Puszczy Jodłowej. Lokalny mikroklimat jest tu, ze względu na większą wysokość nad poziomem morza, surowszy niż w otaczających je dolinach i kotlinach, a lasy rosnące powyżej 350–400 m n.p.m. mają charakter górski. W puszczy, zgodnie z nazwą, dominują jodły, licznie występują tu również buki. Poniżej granicy 350–400 m n.p.m. pojawiają się typowe dla nizin lasy dębowo-sosnowe i sosnowe, a w Paśmie Klonowskim – czyste buczyny. Unikatowy las porasta Chełmową Górę

Kup książkę

Poleć książkę

– występuje tu ogromne zagęszczenia modrzewia polskiego, który osiąga imponujące rozmiary, nawet do 40 m wysokości, a wiek najstarszych spośród drzew sięga 300 lat. O tym, że Łysogóry, choć stosunkowo niskie, mają jednak prawdziwie górski charakter, świadczy także fakt, że na ich terenie licznie występują gatunki roślin górskich. Wśród tutejszej flory można ich znaleźć ok. 40, są to m.in. przetacznik górski, tojad dziobaty, omieg górski czy czosnek niedźwiedzi. Wizytówką Świętokrzyskiego Parku Narodowego są gołoborza (zob. ramka na s. 70), na których pojawiają się niezwykle rośliny naskalne, przede wszystkim porosty i mszaki.

Ponieważ lasy stanowią aż 94% powierzchni parku, większość żyjących na jego terenie zwierząt należy do gatunków związanych ze środowiskiem leśnym. Wiele z nich można zobaczyć tylko w lasach o charakterze zbliżonym do naturalnego, gdzie nie prowadzi się regularnej gospodarki leśnej. Rozkładające się pnie drzew, które naturalnie starzeją się i obumierają, tworzą środowisko życia dla wielu organizmów. O niezwykłości naturalnych kompleksów leśnych można się przekonać, wędrując szlakami pieszymi przez tereny parku. Zachowując ciszę i uważnie obserwując otoczenie, mamy szansę zobaczyć dziko żyjące zwierzęta, np. typowe dla terenów górskich jaszczurki żyworodne. Między kamieniami gołoborzy często przemykają żmije zygzakowate, a w ostępach Puszczy Jodłowej żyją rzadkie gatunki ptaków, m.in. duży nocny drapieżnik – puszczyk uralski oraz drapieżniki dzienne: jastrzębie i krogulce. Dzikie lasy puszczy to również znakomite siedlisko dla bocianów czarnych, jarząbków i bardzo rzadkich orzechówek. Często pojawiają się tu także typowe dla lasów iglastych sikory sosnowki, mysikróliki oraz strzyżyki, które bardzo lubią kryjówki w powalonych pniach. Martwe pnie drzew przyciągają też najrzadsze w Polsce dzięcioły białogrzbiecie. Natomiast śródleśne łąki zamieszkują rzadko spotykane słonki. Las o charakterze zbliżonym do naturalnego jest również siedliskiem rzadkich gatunków gryzoni: popielic, koszałek i orzesznic. Bardzo korzystnie na bioróżnorodność lasów Świętokrzyskiego Parku Narodowego wpłynęło pojawienie się bobrów, które osiedliły się w dolinie Czarnej Wody, położonej między Łysogórami a Górą Miejską w Paśmie Klonowskim.

Kup książkę

Poleć książkę

Pierwotnie miasto rozwijało się nie na wzgórzach Zamkowym, Kolegiackim i Miejskim, na których obecnie mieści się sandomierska starówka, lecz nieco dalej na zachód, na wzgórzu zwanym Staromiejskim, gdzie do dziś stoją dwie stare świątynie: kościół św. Jakuba oraz kościół św. Pawła. Tam prawdopodobnie ok. 1226 r. dokonano pierwszej lokacji miasta.

Niestety wiek XIII to dla Małopolski trudne lata najazdów mongolskich, określanych częściej jako najazdy tatarskie. Po zniszczeniach dokonanych przez stepowych wojowników, którzy w 1241 i 1259 r.

doszczętnie spalili drewnianą zabudowę, miasto odbudowano w nowej lokalizacji. To wówczas ponownie nadano Sandomierzowi prawa miejskie i wytyczono Rynek, lokując ośrodek w nowym miejscu w 1286 r., dzięki przywilejowi księcia Leszka Czarnego. Już w kolejnym roku nowe umocnienia pomyślnie przeszły pierwszą próbę, broniąc miasto przed kolejnym oblężeniem podczas III najazdu mongolskiego na Polskę.

Wkrótce nastąpiły dla Sandomierza lata prosperity. W XIV w., po ukształtowaniu się struktur zjednoczonego Królestwa Polskiego, miasto zostało stolicą województwa

▼ Sandomierska starówka

Kup książkę

Poleć książkę

sandomierskiego, rozwijając się i bogacąc za sprawą licznych przywilejów, które nadał mu król Kazimierz Wielki. Wkrótce ośrodek nad Wisłą stał się jednym z głównych centrów handlu wiślanego. Nad rzeką stanął rząd spichrzów, a wyżej, na skarpie, kolejne budowle murowane zastępowały dotychczasową, drewnianą zabudowę. Potężne obwarowania z basztami i bramami strzegły bogactw grodu i zamożnych rodów mieszczańskich.

Symbolem świetności Sandomierza była kariera wywodzącego się z miasta Mikołaja Trąby. Jako podkanclerzy koronny

miał znaczący wpływ na politykę króla Władysława Jagiełły. Później zyskał godność arcybiskupa gnieźnieńskiego i – jako pierwszy w historii – otrzymał od papieża tytuł prymasa Polski.

Wiek XVI przyniósł ziemi sandomierskiej rozkwit reformacji. W 1570 r., w celu obrony przed kontrreformacją, przedstawiciele wyznań protestanckich zawarli tu tzw. zgodę sandomierską. Jednak sam Sandomierz pozostał katolicki, a wkrótce, aby ograniczyć wpływy reformacyjne, sprowadzono do miasta jezuitów. Na początku XVII w. w gmachu Collegium Gostomianum

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

otwarła podwoje jezuicka szkoła. W tym okresie miasto znów mogło poszczycić się osiągnięciami swych mieszkańców: z Sandomierzem związany był botanik Marcin z Urzędowa oraz najślawniejszy kompozytor okresu staropolskiego Mikołaj Gomółka.

Kres świetności miasta nastał w połowie XVII w. Jeszcze przed najazdem Szwedów, którzy podczas potopu w 1655 r. zdobyli Sandomierz, nastąpiło spowolnienie gospodarcze i kryzys ekonomiczny. Wrogi najazd, podczas którego został wysadzony zamek Kazimierza Wielkiego, a po nim spustoszenia dokonane w 1657 r. przez armię siedmiogrodzką księcia Jerzego Rakoczego spowodowały wyludnienie miasta i jego ekonomiczną zapaść. Nieustanne wojny, które przez całą 2. poł. XVII w. i początek XVIII stulecia przetaczały się przez ziemie Rzeczypospolitej szlacheckiej, nie sprzyjały odbudowie.

Gdy wreszcie Sandomierz zaczął się podnosić z kryzysu, I rozbiór Polski w 1772 r. sprawił, że stał się miastem granicznym. Po III rozbiore znalazł się w całości na ziemiach włączonych do Austrii, która zagarnęła terytorium sięgające niemal po samą Warszawę. Wkrótce potem, po zakończeniu walk stoczonych podczas wojny Księstwa Warszawskiego z Austrią w 1809 r., Sandomierz ponownie znalazł się na granicy. Miastem granicznym w księstwie, a potem w kongresowym Królestwie Polskim, pozostał aż do wybuchu I wojny światowej.

Sytuację miasta nieznacznie poprawiło utworzenie diecezji sandomierskiej w początkach XIX stulecia. Być może dzięki temu udało się zachować kameralny i zabytkowy charakter starych dzielnic Sandomierza. Niewiele jednak brakowało, by duża część dawnej zabudowy uległa zniszczeniu – w 2. poł. XIX w. wydrążone

w niestabilnej skarpie sandomierskiej tunele i podziemia przyczyniły się do serii katastrof budowlanych. Budynki osuwały się wraz z podłożem. Dopiero podjęte na szeroką skalę prace zabezpieczające, prowadzone po II wojnie światowej, przyniosły poprawę sytuacji i ustabilizowanie osuwisk.

Lata I wojny światowej, gdy Sandomierz znalazł się pod okupacją austriacką, mocno zniszczony na skutek walk frontowych, przyniosły niespodziewaną zmianę sytuacji politycznej. Dzięki temu już w 1918 r. miasto, wówczas biedne i prowincjonalne, zostało włączone do granic odbudowanej, niepodległej Rzeczypospolitej.

W dwudziestoleciu międzywojennym podjęto decyzję o wielkiej rozbudowie Sandomierza, który miał się stać ośrodkiem Centralnego Okręgu Przemysłowego. Stworzone z rozmachem plany 100-tysięcznej stolicy odtworzonego województwa sandomierskiego musiały jednak pozostać na papierze – nim zdołano je zrealizować, nadeszły tragiczne lata II wojny światowej.

Okupacja niemiecka Sandomierza, która trwała do sierpnia 1944 r., przyniosła wiele strat, a przede wszystkim tragiczną zagładę ludności żydowskiej. Po wojnie zbudowano, na szczęście z dala od zabytkowego centrum, osiedla mieszkaniowe z wielkiej płyty, a także dzielnice na płaskim, południowym brzegu Wisły. Powstała tam również czynna do dziś wielka huta szkła. Ponadto Sandomierz miał się stać, razem z pobliskim Tarnobrzegiem, ośrodkiem zagłębia siarkowego.

Dziś miasto jest przede wszystkim ważnym punktem na turystycznej mapie Polski. Szczególną popularność przyniósł mu popularny serial telewizyjny *Ojciec Mateusz*, którego kolejne odcinki są tu właśnie kręcone.

Kup książkę

Poleć książkę

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Góry Świętokrzyskie Kielce i Sandomierz

Góry Świętokrzyskie to najstarszy łańcuch górski w Polsce z unikatowymi rumowiskami skalnymi – gołoborzami. Rozległe kompleksy leśne porastające wzgórza i doliny to zachowane fragmenty pradawnej Puszczy Świętokrzyskiej. W regionie znajdziemy wiele osobliwości geologicznych i paleontologicznych, ślady dawnego przemysłu, pochodzące zarówno z XIX w., jak i z czasów prehistorycznych, a także liczne miasta i miasteczka z ciekawymi pamiątkami długiej i bogatej przeszłości.

Świętokrzyski **Park Narodowy**

Kielce – miasto pięciu rezerwatów

Królewski **Sandomierz**

Urokiwe miasteczka

Fascynujące **ślady prehistorii**

Atrakcje dla dzieci w Bałtowie

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:
ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-5170-7

Cena 26,90 zł

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA